

Paul Everac în dublă ipostază de autor și regizor

Cenacul de dramaturgie

„La marginea lumii“

de Paul Everac

După Tudor Popescu, Marin Sorescu și Alexandru Sever (am citat în ordinea „intrării în scenă”), un nou dramaturg consacrat (de astă dată, așa cum spunea cineva, unul „dintre cei aflați în manualele școlare”) s-a prezentat — cu opera sa — în fața cenacului de dramaturgie al revistei **Teatrul**. Așadar, după-amiaza zilei de 12 decembrie 1988 a fost dedicată prezentării, în „premieră absolută”, a piesei lui Paul Everac, **La marginea lumii**. Spectacolul-lectură din foaierea **Sălii Majestice**, susținut, ca de obicei, de un grup de actori ai **Teatrului Giulești** (Angela Ioan, Florin Zamfirescu, Vasile Ichim, Agatha Nicolau, Virgil Andriescu, Adriana Trandafir, Nicolai Ivănescu, Constantin Cojocaru), a fost regizat de însuși autorul seriei, care-a adus, dintru început, o „inovatie” interesantă pentru acest gen de spectacole: „intrarea” și „ieșirea” actorilor! Sigur că n-a putut fi vorba de intrări și ieșiri „ca la teatru”, dat fiind faptul că totul se petrecea nu pe o scenă adevărată, ci pe niște simple practicabile, care nu aveau nimic de ascuns. Dar, asumindu-și regia spectacolului, Paul Everac a imagi-

nat, firește, și o scenografie: în plan secund, lipite de perete, ca-ntr-o sală de repetiții, scaunele pe care actorii își așteptau intrarea în joc; în prim-plan, patru măsuțe „de cafea”, prevăzute și ele cu scaunele de rigoare, sugerau, în felul lor, „partea vizibilă” a unei scene. Acest ingenios sistem de „montare” a spectacolului, care-a avut darul să-i „scoată în față” doar pe actorii aflați, într-un moment sau altul, „în rol”, a constituit, după părerea noastră, un însemnat câștig artistic de ansamblu, și ar trebui, poate, preluat și în viitoarele noastre întâlniri din cenacul.

Dar, în afară de autor și regizor, Paul Everac a fost și unul dintre actorii acestei serii. Rolul, nescris dar admirabil interpretat, acela de **amfitrion**, i-a permis o comunicare directă și permanentă cu sala — o sală densă, din toate punctele de vedere, unde, alături de obișnuirii cenacului, printre care ne face plăcere să-i numărăm acum pe profesorii Ion Zamfirescu, Roinulus Vulcănescu, Horia Deleanu și alții, i-am remarcat, de astă dată, și pe Ecaterina Oproiu, Florian Potra, Tu-

Amfitrioni, Elena Deleanu și Nicolae Munteanu, alături de dramaturgul Tudor Popescu, un oaspete întotdeauna binevenit

Acțiunile revistei „Teatrul”

In asistență, și alți dramaturgi: Ecaterina Oproiu, Iosif Naghiu, Sorana Coroamă-Stanca

dor Popescu, Alex. Ștefănescu, Adrian Dohotaru, Iosif Naghiu, Liliana Moldovan etc.

Vorbind, așadar, despre rolul de amfiteatrion al autorului, vom spune că spectacolul-lectură-dezbateri a fost inaugurat prin chiar cuvântul său de început. Așezat într-unul din colțurile „scenei”, la una dintre măsuțele mai înainte pomenite, unde avea să rămână, de altfel, alături de actori (printre altele, și ea „cititor de paranteze”), până la sfârșit, pentru a se bucura, împreună cu ei, de îndelungile și binemeritatele aplauze, Paul Everac s-a simțit dator, înainte de toate, să explice rațiunile care l-au îndemnat — ca „autor cu un anume palmares” — să-și prezinte, în acest cenoclu, pe care-l socotește un excelent laborator de lucru și, mai mult decât atât, o „primă și importantă instanță” în care piesa de teatru nou creată se poate întîlni, în condiții extrem de avantajoase, cu primii ei spectatori, una dintre ultimele sale lucrări dramatice. Arătînd că piesa poate constitui, la urma urmei, doar un pretext pentru spectacolul de idei pe care-l poate declanșa în rîndul participanților la dezbateri, Paul Everac a inventariat, cu verva, umorul și precizia-i recunoscute, aceste rațiuni, pe care le vom rezuma astfel: este normal, este „bărbătește” să te expui, din cînd în cînd, chiar atunci cînd ai căpătat „blindajul unei anume notorietăți”, în focul disputei născute din „conlucrarea altor minți luminate”, ce-ți pot releva, dintr-o dată, sensuri nebănuite sau te pot ajuta, eventual, „să descifrezi semantica propriei tale piese”; a fost apoi plăcerea deosebită de a colabora încă o dată cu trupa giuleșteană, de care-l leagă vechi și memorabile „întîlniri”; și, în sfîrșit, ca secretar al secției de dramaturgie a Uniunii Scriitorilor, ca și al cercului de lectură al acestei secții, a socotit de datoria sa ca, printr-un exemplu personal, să contribuie, în mod decisiv, la „reunificarea tuturor forțelor dramaturgice ale țării”.

Dezbaterile care-au urmat spectacolului-lectură au confirmat, credem, dacă nu întru totul, atunci în cea mai mare parte, „previziunile” autorului, mai puțin pe aceea referitoare la rolul, doar de „pretext”, al piesei sale. S-ar putea spune, mai degrabă, că — paralel cu spectacolul propriu-zis — dezbaterile pe marginea piesei lui Paul Everac s-au situat, adeseori, ele însele la nivelul unui incitant spectacol de idei, înălțînd, cum s-ar zice, cu mult peste medie, „ștacheta” discuțiilor.

„Spărgătorul de gheață” s-a numit, și de data aceasta, Horia Deleanu, care a mărturisit că piesa lui Paul Everac l-a „interesat foarte tare”, remarcînd că personajul numit Bătrînul (sau Babaicul) „poartă o sarcină principală a sensului piesei” și considerînd lacul, pe malul căruia se desfășoară trei sferturi din acțiune, drept „un colț mirific din Delta, o zonă de vrajă și mister, care i-a inspirat și pe alți cunoscuți autori dramatici” („De unde pînă unde-ați mai scos și Delta asta?” se va întreba mai tîrziu, la sfîrșitul scrii, autorul). Dintre celelalte personaje, Horia Deleanu a remarcat-o în mod deosebit pe Valeria (Leri), „o fată în aparență ușuratică, dar torturată continuu de marile întrebări ale existenței” și preocupată, în același timp, de a da un sens vieții sale. „Delta ei este Liviu, inginerul piscicol”, iar baia, sub clar de lună, reprezintă „încercarea felei de a se împregna nu numai în apele lacului, ci și în memoria celui pe care-l iubește”, a spus vorbitorul, atrăgînd în continuare atenția asupra rolurilor „consistente și generoase” pe care le oferă piesa lui Paul Everac, uneori, totuși, puțin cam „stufosă”, motiv pentru care-ar mai trebui, pe alocuri, „rarefiată”, mai cu seamă „în tiradele Bătrînului, care sînt totuși productiv dramatice”. Propunîndu-și să fie „mai original decît piesa”, Ion Nicolescu, omagiindu-l pe autor pentru reușitele sale („Paul Everac este inimitabil în a-și pune probleme și în a ne pune pe noi înșine în

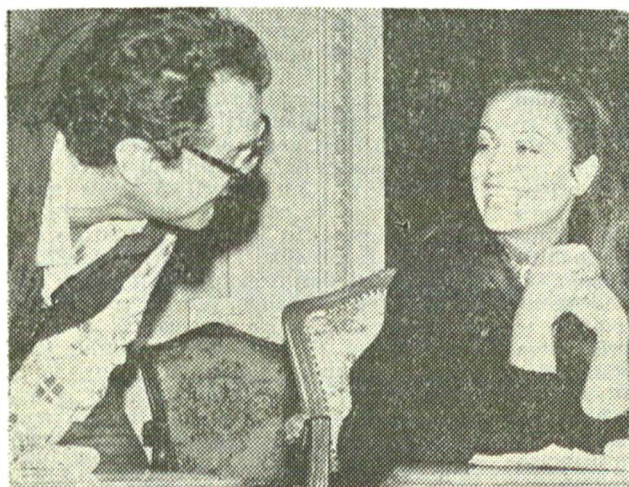
Florin Zamfirescu...

...Constantin Cojocaru...

...Angela Ioan...

...Virgil Andriescu și Adriana Trandafir...

...Nicolai Ivănescu...

**...Vasile Ichim și
Agatha Nicolau,
interpreții
spectacolului-lectură**

Acțiunile revistei „Teatrul”

situația chinătoare de a găsi singuri răspunsurile”), s-a întrebat dacă, în cazul de față, „avem de-a face cu o piesă ecologistă sau filozofică”, problema rămânând, pentru el, deschisă. Mai important i s-a părut, însă, ca cenaclul, care este „destul de puternic”, să stabilească dacă piesa în discuție este „achizitorie, publicabilă, interpretabilă”, el personal optînd pentru această triplă sentință, cu adaosul că, luîndu-și „toate riscurile de gîndire și de existență”, autorul a adunat aici „un bogat material faptic”, de tip „gorkian”. **Bogdan Popescu** și-a exprimat reala încredere de a fi urmărit acest spectacol-lectură, în care „am fost agresați, la modul plăcut și elevat de o problematică pusă și susținut cu multă forță”. „Fabulosul Bătrîn nu-ți interzice să visezi, ci să te lași dus de vis — a spus vorbitorul. Această poziție, de o luciditate extremă și de o durtate de diamant, este însuși miezul piesei”. Faptul că-l simțim pe Paul Everac în spatele fiecărui personaj al său nu i se pare un defect, ci, dimpotrivă, o virtute a acestui text, în care „ironia amară, negativistă, echilibrează cu finețe momentele de lirism, de căldură umană, și ele alt de necesare”. **Florian Potra** a atras atenția asupra faptului că structura piesei lui Paul Everac „nu este strict clasică”, ceea ce-i poate deruta pe cei mai puțin familiarizați cu unele orientări mai noi ale teatrului modern, care tind să înlocuiască „faimoasa lege a cauzalității”, cu „așa-zisa undă a probabilităților”. Mărturisind că, pe moment, îi este destul de greu să se descurce în această „pădure de simboluri, metafore și citate”, vorbitorul a remarcat seriozitatea cu care autorul se informează asupra fiecărui domeniu abordat, a fiecărei probleme puse în discuție, apelînd adeseori chiar la un limbaj tehnicist, ceea ce te poate duce într-adevăr cu gîndul la o posibilă „dramă ecologică”, în care salvată este natura, dar nu și oamenii”. „Sintem aproape de o mare piesă — a mai spus vorbitorul —, în orice caz, în preajma unei piese cu ambiții foarte mari”. Văzînd în Paul Everac „unul dintre acei autori care-și dau bucatăria pe față”, Florian Potra a încheiat: „Vrea să ne demonstreze această piesă că poezia nu mai poate să pătrundă în viață? Că Sebastian a devenit un clișeu desuet? Ori, poate, ne pune tuturor întrebarea: care va fi poezia anului 2000?” Intervenînd în discuție, **Paul Tutungiu**, președintele cenaclului, a ținut să sublinieze faptul că piesa lui Paul Everac încorporează, într-adevăr, multe și mari ambiții, și înainte de toate pe aceea de „sincronizare cu cele mai noi drumuri care se deschid, la ora actuală, în fața dramaturgiei europene”. Astfel, dramaturgul „atacă vechea estetică a conflictului, deplasîndu-l în mod deliberat nu

numai spre construcția spectatorilor, dar trimițîndu-l chiar în interiorul personajului”, din această „operație” rezultînd „forța unei fisionii nucleare”. Vorbitorul a subliniat, de asemenea, „multitudinea, profunzimea și diversitatea” temelor abordate, descifrînd, totodată, „cele trei planuri în care trebuie privite, judecate și înțelese personajele lui Paul Everac, și anume planul social, cel filozofic și cel simbolic”, acesta din urmă fiind, după părerea sa, ilustrat cu pregnanță de „baia nocturnă și rituală” a Valeriei, Paul Tutungiu a mai observat, în modul de construire și dezvoltare a eroilor piesei, „vîrsarea unui tip de personaj în alt tip de personaj (Bătrînul în Valeria, Valeria în inginerul Liviu etc.)”, fiind de părere că Paul Everac a supus atenției cenaclului „nu numai o piesă de teatru izbită, dar și o experiență de creație valoroasă”. Aflat pentru prima oară printre noi, criticul literar **Alex. Ștefănescu** a remarcat nivelul ridicat al discuțiilor, ce fac din cenaclul revistei **Teatrul** „o instituție profesionistă, care merită tot respectul”. În ce privește piesa lui Paul Everac, el a găsit-o „înalță” din punct de vedere intelectual, dar „nesatisfăcătoare” și chiar „precară” pe plan artistic. Sensul ei fundamental i s-a părut a fi „Idea de culpabilitate a tuturor”. Vorbitorul i-a reproșat autorului că „nu valorifică deloc specificul locului în care și-a plasat acțiunea” și că-i lipsesc, în general, „situațiile dramatice”. În absența lor, „personajele spun tot ce cred despre viață, la modul: vrei în săbii să ne tăiem sau în concepte să ne măsurăm?” Fără să nege că „și discuția de idei își are dramatismul său”, Alex. Ștefănescu a fost de părere că, în cazul în care se optează pentru o asemenea modalitate artistică trebuie mers cu tot curajul către o anume „radicalizare” a mijloacelor, pentru înlăturarea vechilor clișee și, în general, a tuturor „situațiilor convenționale” care, folosite astfel, transformă piesa în cauză într-o „creație hibridă”. **Florian Nicolau** a arătat că „problemele pe care le ridică piesa lui Paul Everac sînt de cea mai mare importanță”, că „personajele sale nu sînt simple personaje, ci simboluri” și că, la modul ideal vorbind, „dramaturgul poate să scrie teatru bun, folosind orice mijloace-i stau la îndemînă”. Apoi, după ce a remarcat „tehnica contrapunctului”, utilizată în alcătuirea acestei lucrări dramatice, în care, „pe măsură ce se dezvoltă, personajele devin tot mai complexe”, vorbitorul a încheiat astfel: „De astă dată, Paul Everac n-a rezolvat tema aleasă printr-o simfonie, ci printr-un cvintet”! (Precizînd că piesa în discuție are totuși, opt personaje, putem considera cele consemnate mai sus drept replica seriei.) După propria-i mărturisire, contaminat și el de

apetitul teoretic al antevorbitorilor, **Laurențiu Ulici** a adus în discuție nu numai „clișeele creației”, dar și „clișeele recepției”. Faptul că „la Everac se vorbește ca-n cărți, ca-n eseuri” nu i se pare supărător, deși este și el de acord că „nefirescul și convenționalismul pot dăuna uneori textului”. După părerea sa, cele patru acte ale dramei lui Paul Everac conțin, de fapt, două piese, prima — cea bună — încheindu-se o dată cu sfârșitul celui de-al treilea act. În această primă și valoroasă piesă, „se confruntă trei ipostaze ale frustrării, foarte concrete, aproape clinice: epicureismul (reprezentat prin petrecăreți), pragmatismul (întruchipat de inginerul piscicol) și idealismul (încarnat în Valeria)”. Dar — a spus vorbitorul — „toate aceste personaje, frustrate prin parțialitate”, își află sinteza în Bătrîn, „care a fost, pe rând, fiecare dintre ele, ținând de fiecare dată și sfârșind prin a fi cinic, la modul filozofic”. Astfel, „nemăicrezind în nimic, el descurajează imposibilitatea”. Cît despre apă, aceasta are un rost purificator, „pentru că aici se întâmplă o moarte — a Bătrînului, ca și o renaștere — a Valeriei”. Dar, „dacă primele trei părți sînt o baladă și un recviem, ultima parte se transformă într-o idilă oarecare”, pentru că „primele trei părți nu îngăduie nici o soluție, cu atât mai puțin una idilică”. **Horia Gârbea** a subscris la acest punct de vedere, după care piesa se încheie cu cel de-al treilea act, pe cel de-al patrulea definindu-l drept „o lipitură, izvoarărită poate din dorința autorului de-a lega la acest bogat tren escistic și vagoanele unei realități contemporane foarte concrete”. Puncte de vedere interesante au fost emise și de **Dragoș Popa** („Piesa iese în mod evident din linearitatea clasică. În actul al patrulea, cînd fata nu se mai întreabă asupra rostului, ci intră în rost, regăsim, într-o altă formă, tema de început”), **Dragoș Galgoțlu** („Faptul că primele trei părți se petrec la lumina lunii iar cea de-a patra la lumina soarelui nu poate fi întîmplător. Este posibil ca acest joc de lumină și umbre să fi separat, pentru unii, întregul”), **Constantin Cojocaru** („Actul al patrulea este necesar, pentru a urmări, în timp, drumul fetei”). Remar-

cînd și el nivelul înalt al discuțiilor, **Ion Cristoiu** a explicat acest fapt prin „greutatea piesei” supuse dezbaterii, o piesă care, după părerea sa, „se va înscrie în istoria teatrului nostru”. Pentru că, a spus Ion Cristoiu, „aflăm, aici, o evidentă înnoire a modalităților de expresie dramatică, o fecundă înnoire a limbajului teatral, o încercare de a trata altfel timpul și spațiul, prin plasarea acțiunii la marginea lumii, de fapt la marginea unui lac, ce devine el însuși unul dintre personajele principale ale piesei”. Mărturisind apoi că „unele licențe, detectabile la lectură, s-au dovedit a nu fi deloc supărătoare pe scenă”, dar că, poate, ar mai trebui „umblat”, pe ici, pe colo (de pildă, prin dialogul din actul al doilea), „pentru ca piesa să cîștige mai mult ritm”, vorbitorul și-a manifestat convingerea că o viitoare punere în scenă va dovedi adekvata forță și profunzime a acestui valoros text dramatic.

În concluzie, președintele ceneclului, Paul Tutungiu, a apreciat ca deosebit de interesantă această „întîlnire de lucru” cu unul dintre distinșii noștri dramaturgi, această nouă acțiune a revistei **Teatrul**, menită să contribuie „la propășirea dramaturgiei românești” arătînd totodată cît de necesară este prezența calificată și activă a membrilor ceneclului, „pentru a ridica la lumină, și pe această cale, roadele unei culturi”.

În încheierea seriei, **amfitrionul** a analizat calm, cu luciditate și cu umor (e drept, uneori cam amar), învățămintele, pentru Domnia sa, ale acestei întîlniri. Pentru a-i rezuma spusele, ne-ar trebui, poate, încă mai multe pagini decît cele scrise pînă acum. Cine știe, poate cîndva (în memoriei ?), o vom face. Deocamdată, pentru finalul acestei cronici, vom reține doar o singură frază, ce ni se pare semnificativă și pentru teatrul, și pentru personalitatea lui Paul Everac: „În momentul cînd se afirmă ceva, eu cer deschiderea; o ai — bine; altfel, ne aflăm în afara posibilității de dialog!”

De ținut mînte !

Ștefan DIMITRIU